

Internationaal

Religie kan en wil de wereld veranderen

João Torunsky

Dit oorspronkelijk Duitstalige interview van Ulrich Meier (geestelijke in Hamburg en eindredacteur van het maandblad *Die Christengemeinschaft*) met de Braziliaan João Torunsky (sinds 3 juni 2021 aartsbewindsdrager van de wereldwijde Christengemeenschap) werd gepubliceerd in *Die Christengemeinschaft*, nr. 6 juni 2021. Nederlandse vertaling: redactie *In beweging*.

Ulrich Meier

Ulrich Meier: Meneer Torunsky, helaas kan ik u nu alleen telefonisch bereiken aan de andere kant van de Atlantische Oceaan, maar ik ben zeer dankbaar dat de technologie ons dit gesprek mogelijk heeft gemaakt.

João Torunsky: Ik groet u ook, meneer Meier. Ik verheug mij op het gesprek.

UM: Als Christengemeenschap bevinden we ons in het honderdste jaar na onze stichting en tegelijk staan we ook voor een verandering in de leiding van de wereldwijde priesterkring (de Kring van Zeven), omdat u op de komende synode wordt bevestigd als nieuwe aartsbewindsdrager. Ik zou deze drempel van honderd jaar graag tot onderwerp willen maken van het gesprek van vandaag, vooral met het oog op de toekomst. Om te beginnen stel ik voor dat we kijken naar uw leven tot nog toe. Ik zou me een kort verhaal over een ervaring uit uw kindertijd wensen, die te maken heeft met de bewustwording van uw religieuze leven.

JT: Dat kan ik met plezier doen! Ik had een ervaring toen ik zeven jaar oud was, die een grote invloed heeft gehad op mijn religieuze ontwikkeling. Het heeft te maken met de eerste communie. Ik ben opgegroeid in het uiterste zuiden van Brazilië. Mijn familie was katholiek, ging niet of nauwelijks naar de kerk, maar was zeer verbonden met het spiritisme. Deze mengeling van zowel katholiek als spiritistisch zijn is typerend voor Brazilië. Onze ouders stuurden ons op zondag naar de kerk, maar gingen zelf niet. Daarom speelden wij kinderen vaak gewoon op straat, kwamen thuis en zeiden dan dat we in de kerk waren geweest. Ik heb twee oudere broers en toen de middelste negen jaar oud was, zou hij de eerste communie ontvangen. Omdat mijn ouders twee jaar later niet nog eens zo'n feest wilden houden, besloten ze dat we samen de eerste communie zouden ontvangen.

Ik heb daarbij twee ervaringen gehad die mij sterk hebben gevormd. Dat heeft ermee te maken dat je ook de eerste biecht doet bij de eerste communie. Wat moest ik opbiechten? We ontvingen een lijst met alle zonden die kinderen en jongeren kunnen begaan. Ik heb veel geleerd over wat je zoal had kunnen doen, maar dat had ik allemaal niet gedaan. Maar om absolutie en de eerste communie te kunnen ontvangen, moest ik wel iets kiezen dat ik niet had gedaan, iets bekennen wat ik niet had gedaan en daarvoor mijn straf krijgen. Dat was de ervaring vóór de communie, de andere was erna. Op zondag kreeg ik mijn eerste communie met een mooi feest, maar op zondag waren de fotowinkels gesloten. Je moest daar dan een paar dagen later nog heen om een foto te laten maken voor het familiealbum.

Ik herinner me deze dag nog goed: ik ging een paar trappen af, een soort kelder in, ik had mijn mooie pakje aan. In het midden van de kamer zag ik een meer dan manshoog beeld van Christus. En deze Christus stond zo dat hij een hostie in zijn hand had en het aanbood. Als kind moest ik ervoor knielen, zodat het er op de foto zo uit zou zien alsof ik de hostie rechtstreeks van Christus ontving. Dat heeft me diep, diep geraakt: dit beeld en dit bevende knielen voor Christus om de hostie te ontvangen. Toen ik voor het beeld knielde werd me duidelijk dat het was gemaakt van karton op een houten plaat, de plaat werd ondersteund door een bezemsteel. Als kind zag ik alleen de rand van het hout en de bezemsteel die het hout steunde; op de foto ontving ik de hostie van Christus. Deze schijnwereld als religieuze vorm! En als je erachter kijkt, is het gewoon een stuk karton, ondersteund door een bezemsteel. Als zevenjarige had dat een heel sterke werking op mij. Het schokte niet mijn innerlijke religieuze gevoel, maar reeds als kind keerde ik me af van instituties, van de kerk.

UM: U bent al vele jaren priester in de Christengemeenschap.

JT: Sinds 1985.

UM: Wilt u ook een ervaring met ons delen over uw tijd op het seminarie?

JT: Mijn belangrijkste impuls om naar het seminarie te gaan was om de antroposofie te leren kennen. Ik had toen niet zo'n sterke behoefte om religieuze inhouden te verdiepen. Op dat moment waren Friedrich Benesch, Hans-Werner Schroeder, Gérard Klockenbring en Michael Debus de seminarieleiders. De mogelijkheid om op deze manier de antroposofie nader te leren kennen en te bestuderen heeft een diepe indruk op mij gemaakt en me ook sterk gevormd. Dat is het ene, waarvoor ik heel dankbaar ben. Het andere was de hiërarchische autoriteit, de omgangsvormen op dat moment in het seminarie – daar was ik erg rebels over. Enerzijds was ik erg geïnteresseerd in het opnemen van de inhoud, anderzijds verzette ik me sterk tegen de autoritaire structuren. Ik was de eerste Braziliaan die zicht had op de priesterwijding, dus men verdroeg mij met wat meer geduld en zo kwam ik door het seminarie heen.

UM: Ik herinner me de ervaring op een synode, die ik wil noemen als het derde biografische station in ons gesprek. Ik zie u nog staan voor de grote internationale synode van priesters en achter u had u een enorm walvisbot neergezet. Het bot als zodanig maakte natuurlijk al indruk op me, maar wat me nog meer raakte was het verhaal dat u erover vertelde.

JT: Ja, daar kan ik wel wat over zeggen. Dit walvisbot begeleidt mij sinds 1999. Het heeft ermee te maken dat ik de eerste Braziliaan was die werd gewijd en vanaf het begin is het steeds de bedoeling geweest dat ik naar Brazilië zou worden uitgezonden. Dat is om verschillende redenen niet gelukt. Het was niet mogelijk; er was steeds weer iets waardoor het niet ging. Innerlijk raakte ik in een crisis. Ik begon aan mijn eigen priesterschap te twijfelen en vroeg uiteindelijk om een pauze van een jaar.

Ik werkte op dat moment in Ulm en toen ik werd ontheven van mijn taak verhuisde ik met mijn gezin, mijn eerste vrouw en onze vier kleine meisjes naar het noorden van Noorwegen, naar Tromsø. Daar probeerde ik als leraar Duits te werken op de meest noordelijke vrije school ter wereld. Het was een kritieke periode in mijn biografie, omdat ons huwelijk uit elkaar viel. Anderzijds vond ik het landschap daar prachtig. Omdat ik als Braziliaan ben opgegroeid in het half-oerwoud, kon ik echter niet in een landschap leven waar helemaal geen bomen zijn. Door deze twee

factoren – enerzijds het feit dat ik daar niet kon aarden en anderzijds het uiteenvallen van mijn huwelijk – kwam ik in een zeer diepe crisis terecht.

Toen kreeg ik de mogelijkheid om bij een vriend te wonen aan een fjord, prachtig, in het seizoen dat de zon niet meer opkwam en alles donker was. Ik ging wandelen op het strand. Op zekere dag, halverwege de nacht, zag ik deze rugwervel van een walvis op een groot rotsblok liggen. Het voelde als een geschenk. Dit moment in de tijd, dit moment van het geschenk hangt samen met een heel diepe innerlijke ervaring – de diepste innerlijke ervaring die ik in mijn leven heb gehad en die moeilijk te beschrijven is. Je hoort niet een stem zoals u nu tegen me praat en toch was het alsof ik hoorde dat het eigenlijk mijn levenswerk is in deze incarnatie om priester te zijn in de Christengemeenschap. Uit deze moeilijke tijd in Noorwegen heb ik dit walvisbot meegenomen als souvenir, als amulet. Maar bovenal is er sindsdien deze onwankelbare zekerheid, dat het mijn taak is om in dit leven priester te zijn in de Christengemeenschap, mijn tijd goed te gebruiken, te leren celebreren en, voor zover ik kan, mensen te helpen hun weg te vinden. Dat is verbonden met dit walvisbot, deze diepste crisis, die uiteindelijk een zeer beslissend keerpunt in mijn biografie bracht, met deze zekerheid die sindsdien in mij leeft.

UM: Ik herinner me nu ook weer beter de stemming van toen.

JT: Het was in Berlijn – precies op dezelfde plek waar ik mezelf nu ga voorstellen als aartsbewindsdrager. Het is voor mij interessant dat het dezelfde plek zal zijn.

UM: Hoe lang bent u nu bewindsdrager?

JT: | Ik werkte 25 jaar als gemeentegerestelijke in vier verschillende gemeenten in Württemberg, van 1985 tot 2010. In 2010 werd ik bewindsdrager in Württemberg tot 2015, daarna verhuisde ik naar Brazilië en werd ik bewindsdrager in Zuid-Amerika.

UM: Ik zou nu graag weer terug willen komen op het honderdste jaar van onze Christengemeenschap. Mijn volgende vraag is: is er een aspect van het priesterschap dat bijzonder belangrijk voor u is voor onze tijd en voor de volgende ontwikkelingsperiode?

JT: Onze gehele opgave staat voor mij tussen twee zuilen. Die vinden we in de voordrachtencycli die Rudolf Steiner honderd jaar geleden voor de toekomstige priesters van de Christengemeenschap gaf. Helemaal aan het begin stelt hij een vraag en in een van de laatste voordrachten stelt hij weer een vraag. De eerste vraag noemt hij in de zogenaamde juni-cursus van 1921 de 'kardinale vraag', de cruciale vraag. En de tweede vraag, tijdens de bijeenkomst in september 1924, is de zogenaamde 'Dominusvraag'. Waarop heeft dit betrekking?

De 'kardinale vraag' is de fundamentele vraag of iets religieus, iets moreels, iets dat te maken heeft met onze idealen, echt iets kan veranderen in de zintuiglijke materiële wereld, die bepaald wordt door oorzaak en gevolg. Het verleden bepaalt altijd de toekomst, dit is causaal. Onze idealen, onze werkzaamheid, onze gevoelens en gedachten van religieuze en morele aard zijn in ons, zijn realiteiten in onze eigen ziel. Maar ze zijn ook verbonden met de toekomst. En nu is de fundamentele vraag of de natuurlijke wereld van de causaliteit en onze innerlijke wereld slechts naast elkaar bestaan. Bestaan ze slechts naast elkaar, dan is het heel fijn dat we de mensenwijdingsdienst kunnen meemaken, dat we bidden en dat we idealen hebben, maar dat heeft dan alleen te maken met de bevrediging van onze eigen ziel; het verandert de wereld niet. Religie zou dan geen betekenis hebben voor de wereld. Deze vraag is een centrale vraag: hoe kunnen we begrijpen, werkelijk onderkennen en van daaruit zo werken, dat onze impuls om te werken, dat onze religieuze inhoud en idealen werkelijk de mogelijkheid hebben om de wereld tot in de materie te veranderen? Het is niet genoeg om dat op de een of andere manier te voelen dat dit zo is. Ik zie het als een opdracht dat we, werkend vanuit het religieuze, de wereld veranderen. Zo is Steiner destijds begonnen. Als dat niet het geval was, zou het allemaal geen zin hebben.

UM: Ik geloof dat deze 'kardinale vraag', zoals u die zojuist hebt beschreven, je zo diep ernstig en tegelijkertijd ook zo blij kan maken, vooral voor de huidige wereldsituatie. Want als dit een ideaal van ons christendom wordt, dan hebben we in feite een volledig nieuwe betekenis, een nieuwe zin

gevonden, zelfs in deze wereldcrisis met de pandemie en de sociale gevolgen die daaruit voortvloeien.

JT: Zo is het! De overtuiging dat het geestelijke – de ziel, onze gevoelens, onze gedachten en onze idealen – werkelijk iets in de wereld veranderen, dat is de basis, dan ben je eigenlijk niet gekluisterd aan het materialisme. Maar het is niet voldoende om het subjectieve gevoel te hebben: het gaat wel lukken. Je zou preciezer moeten begrijpen hoe het werkt. En dat is voor mij alleen mogelijk door de antroposofie; niet als 'zo is het', maar als een mogelijkheid om het te begrijpen. Naar mijn mening heeft ons hele priesterschap een centrale taak om deze blikrichting en dit inzicht daadwerkelijk in de wereld te brengen: dat moraliteit, spiritualiteit en religiositeit de wereld van causaliteit, van oorzaak en gevolg, kunnen beïnvloeden. En dat de betekenis hiervan is, dat het toekomstige binnenkomt, dat niet uit het verleden stamt. Alles wat uit het verleden komt, zit in de keten van oorzaak en gevolg, van de causaliteit.

UM: Ik word nu erg benieuwd naar uw andere zuil, de 'Dominusvraag', omdat die ons naar de de opgaven van de leiding van de Christengemeenschap leidt.

JT: Het is interessant dat deze aanwijzing van Rudolf Steiner, die hij de Dominusvraag noemt, verband houdt met de sociale werkzaamheid die we hebben als priesters, dat wil zeggen de werking van mens tot mens. Religie heeft zich in de wereldgeschiedenis zo ontwikkeld, dat er in het geestelijke leven altijd mensen zijn geweest die voorop liepen, de grote ingewijden, de leiders, enz. Ook de priesters werden beschouwd als degenen die anderen op hun ontwikkelingsweg voorgingen. De anderen die geen priester zijn, 'het volk', zijn niet zo ver in hun ontwikkeling. De priester had daarom de taak om de anderen zo te zeggen vanuit een hoger bewustzijn te leiden. Dat is precies de juiste pedagogische benadering die we tot op heden hebben tegenover onmondige mensen, tegenover kinderen. Als volwassene ben je een stap vooruit in je biografische ontwikkeling. Daarom help je de kinderen op zo'n manier, dat je ze het niveau leert waarnemen waarop ze nog niet volledig ontwaakt zijn, hun eigen individualiteit, hun Ik. Je moet verantwoordelijkheid dragen, beslissingen voor hen nemen. Zo werkte ook religie in het verleden.

Maar hoe is dat nu in een tijd waarin iedereen toegang kan hebben tot zijn eigen Ik? Dat is de Dominusvraag: ben ik de herder op het oude prentje, dat ik voor ga of volg en zijn de anderen de schapen die mij volgen, en ik zie er op toe dat ze de weg niet kwijtraken? Dit beeld van de herder en de schapen heeft te maken met de Dominusvraag. Wanneer je het 'Ik-ben-woord' in het Johannesevangelie leest, wordt het duidelijk: de goede herder wordt niet als 'goed' beschreven omdat hij de schapen kan leiden – dat is niet het belangrijkste. Hij is een goede herder omdat hij zichzelf offert. De Dominusvraag wordt ons in deze tijd als een opdracht gegeven: die opdracht houdt in dat we de mensen helpen om steeds meer hun eigen Ik, hun hogere Ik, te vinden. Dat is een heel andere taak dan religie tot nu toe heeft gehad. Een taak om je steeds meer bewust van te worden en te verwerkelijken: dat wanneer ik met een andere persoon te maken heb, het erom gaat hem te helpen zijn eigen Ik te vinden en om vanuit zijn eigen Ik zelf vrije beslissingen te nemen, een vrije mens te worden. Voor mij is dat wat mij inspireert in het priesterschap – niet anderen vertellen wat ze moeten doen, maar hen te helpen om, vanuit hun eigen vrijheid en authenticiteit, de leiding over hun eigen leven te nemen. Dan, meen ik, zijn we priesters voor het heden en voor de toekomst.

UM: Heel erg bedankt! Dat spreekt me vanuit het hart zeer aan. Ik heb nog twee laatste vragen, mijnheer Torunsky. Ten eerste: u staat nu op het punt om een nieuw ambt te aanvaarden als aartsbewindsdrager, als lid van het driemanschap van hoofdbewindsdragers met een centrale taak in de Kring van Zeven. Wilt u ons een van de idealen noemen die u meeneemt naar deze nieuwe opgave?

JT: Ik zie de taak in twee richtingen. De ene richting is naar binnen toe, de andere naar buiten toe. Naar binnen toe: waar moeten we een stap verder komen in onze priesterkring? We spannen ons al minstens honderd jaar in, de hele mensheid spant zich in en je merkt dat de taak steeds groter wordt. Het gaat om de vraag van het samenwerken: hoe creëren we een steeds vruchtbaarder

samenwerking? Religieus gezien: hoe worden we een Pinkstergemeenschap? Wat betekent dat voor mij? Als ik alleen ben, is het mijn taak dat ik een idee heb en dan de wil heb om mijn idee werkelijkheid te laten worden. Zolang ik alleen werk, is dat precies het juiste. Als ik met anderen werk, moet ik ook een idee hebben. Iedereen moet een idee hebben. Maar de wil om mijn idee te verwerklijken wordt een probleem. Want als iedereen de wil heeft om zijn eigen idee te realiseren, zitten we midden in onze sociale problemen. Daarom is mijn grote wens naar binnen toe: hoe krijgen we het voor elkaar dat we goede ideeën hebben, dat we de ideeën met elkaar delen, maar de wil die met het idee is verbonden offeren. En dat we proberen de wil (en misschien ook een nieuw idee) vanuit de gemeenschap – daarom bedoel ik 'Pinkstergemeenschap' – te verwerklijken: als gemeenschap, niet alleen als individu, ontvankelijk te worden voor wat een gemeenschappelijke wil kan worden. Naar binnen toe is dat voor mij de grootste opgave.

Naar buiten toe, de wereld in, zie ik als opgave: die mensen te bereiken die, naar mijn ervaring, nu steeds meer op zoek zijn naar spiritualiteit en religiositeit. Mensen hebben honger en zijn op zoek naar spiritualiteit, naar religiositeit, naar echt geestelijk inzicht. En we hebben iets te bieden, we kunnen samen met anderen op weg gaan. Maar waar ze niet naar op zoek zijn, zijn kerken in de zin van religieuze instituties. Dit begrip 'kerk' is voor mij erg belangrijk, omdat het maar één keer voorkomt in de gebeden die we in de Christengemeenschap verzorgen en dat is in het credo, in de elfde zin. Daarin leeft voor mij de ware betekenis van het begrip 'kerk' – op een geestelijke laag. En nu hebben we de moeilijkheid dat we gedurende deze honderd jaar vormen hebben doen ontstaan, gebouwen hebben gebouwd, enz., waarvoor ik zeer dankbaar ben. Ze vormen de basis voor het heden en de toekomst. Dat moeten we zonder meer verder verzorgen. Maar tegelijkertijd scheppen die vormen een beeld waarin vaak moeilijk te merken is dat we geen institutionele kerk zijn zoals vele anderen. De grootste uitdaging voor mij is, dat we zo worden dat mensen bij ons kunnen ervaren: we zijn een bron, een bron van initiatieven, van spirituele voeding en hulp, zodat ieder zijn eigen weg kan vinden. Ik denk dat dat niet eenvoudig is. Het is niet gemakkelijker, het is anders dan wanneer je iets compleet nieuws sticht. Nu moeten we zien dat wat in honderd jaar is ontstaan, ook echt ons lichaam is geworden, onze geschiedenis, de bodem waarop we kunnen groeien en staan. Steeds minder mensen zoeken daar echter naar; ze zijn op zoek naar wat we innerlijk hebben, maar dat gaat vaak gepaard met iets dat mensen ervan weerhoudt werkelijk aan dat innerlijke toe te komen. We moeten kijken hoe we dat beter voor elkaar kunnen krijgen.

UM: Nog even een snelle blik op de conferentie waar we naar toe leven in oktober 2022 in Dortmund. Mijn vraag is: heeft u een wens voor deze conferentie, voor de Christengemeenschap, voor de tijd waarin we leven?

JT: Wat mij nu het meest bezig houdt – innerlijk, op dit moment, het is nog niet rijp – als ik terugkijk op meer dan honderd jaar, is de vraag van Nikodemus in het evangelie van Johannes: hoe kan iemand opnieuw worden geboren? Kan hij teruggaan in het moederlichaam om opnieuw geboren te worden? Je zou daar nu de vraag van kunnen maken: hoe kan de Christengemeenschap nieuw worden gesticht? Kan ze honderd jaar teruggaan naar haar oorsprong om opnieuw te worden gegrondvest?

Het antwoord is zowel voor Nikodemus als voor ons heel duidelijk: dat gaat niet! Dat is ook niet de bedoeling! Wat betekent dit antwoord van Christus aan Nikodemus voor ons in deze tijd? Wie niet geboren wordt uit de levenskrachten van water en van geest, heeft geen toegang tot het toekomstige. We moeten op weg gaan om onze eigen impuls, die honderd jaar geleden in de wereld incarneerde, zo nieuw op te pakken, dat we werkelijk, zoals het in het Johannesevangelie staat, vanuit de geest werken als de wind. Je weet niet waar hij vandaan komt of waarheen hij waait, maar hij is werkzaam – en werkt overal. Er is geen zekerheid meer. Er zijn geen vaste fundamenten meer waar we in de 21e eeuw op kunnen bouwen. We moeten leren op het water te lopen, te werken vanuit de vormkracht, vanuit levenskracht en te zijn als de wind. Je weet niet waar je vandaan komt of waar je heen gaat, maar je bent blij als er iets waait en het je een beetje verder brengt.

UM: Hartelijk dank, meneer Torunsky, voor dit stimulerende gesprek!